

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvaile ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Säätelytapa, jossa salassapitoperusteet on listattu yli 30-kohtaiseen listaan, on raskas. Useissa salassapitoperusteissa on käytännön tilanteissa päällekkäisyyttä, minkä vuoksi viranomaiset usein tekevät salassapitoratkaisun useampien perusteiden nojalla. Koska salassapitoperusteita tulkitaan suppeasti, tilanne muutoksenhaussa voi olla se, että useammat viranomaisen käyttämät salassapitoperusteet katsotaan soveltumattomiksi, mutta yksi peruste ”pitää”. Tämä kuvastaa merkittäviä lain soveltamisen ongelmia nykytilanteessa. Osa salassapitoperusteista on kirjoitettu viranomaiskohtaisiksi, osa tietokohtaisiksi. Viranomaiskohtaisten salassapitoperusteiden osalta voi olla epäselvää, ovatko samat tiedot silti salassa pidettäviä muun viranomaisen hallussa. Vahinkoedellytyslausekkeita on eri sisältöisiä, minkä lisäksi lain soveltamisessa tulisi ottaa huomioon osajulkisuus. Ottaen huomioon, että kyseessä on viranomaistoiminnassa sovellettava yleislaki, jonka soveltamista ohjaavat tiukat aikarajat, tulisi säätelyä kokonaisuudessaan uudistaa systematisoiden se selkeämpään ja helpommin sovellettavaan muotoon.

Salassapitoperusteiden tulkinnanvaraisuutta tulisi pyrkiä vähentämään. Käytännössä tulkintaongelmia on havaittu edellä todetun lisäksi liittyen ainakin siihen, mitä kaikkia menettelyjä 19 kohdassa tarkoitetaan oikeudenkäynnillä, ja mikä on salassa pidettävää taloudellista asemaa kuvaavaa tietoa (23 kohta), tietoa henkilön terveydentilasta (25 kohta) tai tietoa tuomitusta taikka vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä (28 kohta) sekä kohdan 28 osalta myös siihen, koskeeko säännös myös hallintotuomioistuimen oikeudenkäyntiasiakirjoja ja missä laajuudessa. Kohdassa 32 on säädetty sanamuodon mukaisesti hyvin laajasti erilaisia tietoja salassa pidettäväksi, ja kyseisen kohdan osalta on tulkinnanvaraista erityisesti, mikä on salassa pidettävää tietoa henkilön elintavoista, perhe-elämästä ja muista säännöksessä mainittuihin verrattavista henkilökohtaisista oloista.

Osa salassapitoperusteista on soveltamisalaltaan kapeampia ja osa laajempia, eikä soveltamisalan laajuus ole aina suhteessa siihen, miten tärkeätä suojattavasta intressistä yksittäisen tiedon osalta on kyse. Tähän olisi syytä kiinnittää huomiota sääntelyä kehitettäessä.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvaillaa ja perustelkaa muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Soveltamisalan laajennus lisää edelleen tarvetta sille, että salassapitoperusteet olisivat mahdollisimman selkeitä ja helposti sovellettavia. Soveltamisalan laajennus korostaa tarvetta kehittää salassapitoperusteista kysymyksessä 1. vastatulla tavalla.

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

Vankeuslain 5 luvun 7 §:n 2 momentissa säädetään varmuusosastolle sijoittamisen perusteiden ilmoittamisesta vangille, joka on varmuusosastolle sijoittamisen osalta asianosainen. Säännös sisältää vahinkoedellytyslausekkeen. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 5 kohdassa säädetään muun ohella vankeinhoitoviranomaisen suunnitelmia koskevien tietojen salassapidosta (yleisöjulkisuudesta). Kohta sisältää vahinkoedellytyslausekkeen. Julkisuuslaissa säädetään erikseen asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin, sekä rajatuista poikkeuksista tähän oikeuteen (JulkL 11 §). Säännöksissä ei välttämättä ole ristiriitaa, mutta niissä on tulkintaepäselvyyttä aiheuttavaa päällekkäisyyttä.

Lausunnon ovat valmistelleet hallinto-oikeustuomarit Laura Ranta ja Lauri Gummerus sekä notaari Johanna Huhtala.

Kaijanen Seija
Turun hallinto-oikeus